

การแสดงออกของพื้นที่กึ่งสาธารณะหน้าตึกแถว: กรณีศึกษาย่านแพร่งภูธร

Representative of in-between space upfront row houses: case study Phraeng Phuthon

พบสุข ทัดทอง (Pobsook Tadtong)*

อภिरดี เกษมสุข (Apiradee Kasemsook)**

พิมลศิริ ประจงสาร (Pimolsiri Prajongsan)***

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งสร้างเครื่องมืออ่านการครอบครองพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจการแสดงออกของพื้นที่กึ่งสาธารณะในหน้าตึกแถว ที่มีความซับซ้อนของการใช้งานพื้นที่และการถือสิทธิในการครอบครองพื้นที่ที่ต่างไปจากทฤษฎีพื้นที่กึ่งสาธารณะ และทดลองใช้เครื่องมืออ่านการครอบครองพื้นที่กับพื้นที่นำร่องหน้าตึกแถวย่านแพร่งภูธร ด้วยมีสมมติฐานว่าการครอบครองพื้นที่ที่แตกต่างกัน นำไปสู่การกำหนดความหมายของพื้นที่ได้แตกต่างกัน

การศึกษาประกอบไปด้วยการประมวลชุดทฤษฎีพื้นที่ส่วนบุคคล-สาธารณะ-กึ่งสาธารณะ และการครอบครองพื้นที่ เพื่อคัดเลือกทฤษฎีที่จะนำมาใช้วิเคราะห์และทำความเข้าใจลักษณะของพื้นที่ต่าง ๆ ในพื้นที่ย่านแพร่งภูธร จากนั้นจึงศึกษาข้อมูลเบื้องต้นทั้งในด้านกายภาพและประวัติของพื้นที่ และทำการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษาในภาพรวม เพื่อแยกแยะลักษณะความเป็นส่วนรวม ส่วนตัว และกึ่งสาธารณะของพื้นที่ต่าง ๆ ในย่านแพร่งภูธร ร่วมกับการเก็บข้อมูลการใช้พื้นที่หน้าตึกแถว จำนวน 101 คูหา ในช่วงวันเวลาที่ต่างกัน โดยวิธีการสังเกต บันทึกภาพ และบันทึกแบบทางสถาปัตยกรรม แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อทดลองสร้างเครื่องมืออ่านการครอบครองพื้นที่ด้วยวัตถุหน้าตึกแถวแบบตารางสี่เหลี่ยม

ผลการศึกษาพบว่า ในพื้นที่กรณีศึกษานี้มีวิธีการครอบครองพื้นที่กึ่งสาธารณะที่เด่นชัดอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1) การใช้วัตถุครอบครองพื้นที่ และ 2) การใช้วัตถุเพื่อการอ้างสิทธิในการครอบครองพื้นที่ เครื่องมือที่สร้างขึ้นช่วยสร้างความเข้าใจการแสดงออกของพื้นที่กึ่งสาธารณะได้ดีกับทั้งการวิเคราะห์การครอบครองพื้นที่ด้วยวัตถุ

* อาจารย์ ประจำภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Lecturer, Department of Architecture and Related Arts, Faculty of Architecture, Silpakorn University.,
Tadtong_P@su.ac.th, Tel: 08-1860-4621.

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Assistant Prof. Dr., Department of Architecture, Faculty of Architecture, Silpakorn University.,
apikasemsook@gmail.com.

*** อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Lecturer Dr., Department of Architecture, Faculty of Architecture, Silpakorn University.,
annfahh@yahoo.com.

และการอ้างสิทธิในการครอบครองพื้นที่ด้วยวัตถุ ในส่วนของการวิเคราะห์การครอบครองพื้นที่นั้น เครื่องมือนี้สะท้อนให้เห็นระดับความเป็นส่วนตัวของพื้นที่ที่เพิ่มมากขึ้นตามความเป็นส่วนตัวของวัตถุที่ใช้ในการครอบครองพื้นที่ และแสดงถึงการใช้งานพื้นที่ของบุคคลโดยไม่จำเป็นต้องสังเกตผ่านตัวบุคคลก็ได้ เครื่องมือที่สร้างในการศึกษาครั้งนี้จึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจการครอบครองพื้นที่กึ่งสาธารณะในพื้นที่อื่น ๆ ได้

คำสำคัญ : พื้นที่กึ่งสาธารณะ การอ่านพื้นที่ เครื่องมืออ่านการครอบครองพื้นที่ พื้นที่หน้าตึกแถว แพร่งปู้ธร

Abstract

Within space occupancy frameworks, this paper aims to design a space reading tool for understanding the latent meaning in the representative of the in-between space upfront row houses. The space covers complicated usage and different space-occupancy form spatial theory, in-between space. Accordingly, space reading tool was generated and examined on a pilot case study at upfront row house spaces in Phraeng Puthon due to the hypothesis of identifying meaning of space by the privacy degrees.

To design and test a tool for reading the occupying objects, 4 following stages of method are operated. Firstly, study, analyze and conclude two sets of spatial theories; private-public-in between space and occupying space. Secondly, document the physical data and history of Phraeng Puthon. Thirdly, field survey on 101 in-between spaces upfront row houses in Phraeng Puthon at different time-periods using observing, photographing, and architectural drawing. Finally, design Color Pixel Tool and apply on the area of this study.

In conclusion, two outstanding methods were consequently found in the in-between space at Phraeng Phuthon, occupying object and territorial claim with marking object. The developed tool is quite suitable for the above methods. The result shows that the specific characteristics of occupying objects not only vary the privacy degrees of this in-between space but also represent the use of space and activities without human body. This Tool could be useful for understanding the occupancy of other in-between spaces.

Keywords : In-between Space, Space Reading, Space Occupancy Reading Tool, Upfront Row House Spaces, Phraeng Puthon

บทนำ

เกาะรัตนโกสินทร์ของกรุงเทพมหานครมีพื้นที่ย่านเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจอยู่มาก เช่น สามแพร่ง (แพร่งภูธร แพร่งนรา และแพร่งสรรพศาสตร์) บางลำพู นางเลิ้ง และท่าเตียน เป็นต้น พื้นที่ย่านเหล่านี้ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบันท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด การสังเกตรื้อได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้ลักษณะทางกายภาพของเมืองเปลี่ยนแปลงไป เช่น เปลี่ยนจากการเดินทางทางน้ำมาเป็นทางบก ก่อให้เกิดการตัดถนนผ่านพื้นที่ย่านเก่าทั้งหลาย มีการปรับปรุงพื้นที่รอยต่อระหว่างตึกแถวที่ใช้เป็นทั้งพื้นที่พักอาศัยและพื้นที่พาณิชย์ กับพื้นที่ส่วนกลางของเมืองอย่างถาวรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงกลายมาเป็นลักษณะเด่นทางกายภาพของย่านเหล่านี้ ที่ประกอบไปด้วยสถาปัตยกรรมรูปแบบตึกแถววางเรียงตัวขนานไปกับทางเท้าและถนนซึ่งเป็นทางสัญจรหลัก

เมื่อสังเกตด้วยการมองบริบทจะสามารถจำแนกพื้นที่ของย่านออกได้เป็น 3 ส่วน พื้นที่ 2 ส่วนที่มีความชัดเจน คือตึกแถวและถนน ตึกแถวนั้นถือเป็นพื้นที่ส่วนบุคคล ส่วนถนนรวมถึงพื้นที่กลางอย่างลานต่าง ๆ นับเป็นพื้นที่ส่วนรวม ขณะเดียวกันพื้นที่ส่วนที่สามนั้นกลับไม่สามารถชี้ชัดอย่างเด็ดขาดได้ว่าเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลหรือส่วนรวม และเกิดขึ้นบนพื้นที่รอยต่อระหว่างตึกแถวกับถนน ตัวอย่างเช่นพื้นที่ทางเท้า ที่โดยกรรมสิทธิ์นั้นจะถือว่าเป็นพื้นที่สาธารณะของส่วนรวม แต่ในความเป็นจริงนั้น พื้นที่ดังกล่าวกลับกลายเป็นส่วนต่อขยายของพื้นที่ส่วนบุคคลจากตึกแถว

ดังความที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น จึงมีคำถามในการวิจัยว่า จะสามารถเข้าใจการครอบครองพื้นที่รอยต่อระหว่างตึกแถวและถนนในย่านเก่าที่มีความคลุมเครือเช่นนี้ได้อย่างไร

การวิเคราะห์พื้นที่

เพื่อสร้างเครื่องมือในการอ่านพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม มี 2 ขั้นตอนหลักที่จำเป็นต้องดำเนินการ คือ การทำความเข้าใจพื้นที่ที่จะทดสอบเครื่องมือ และการทำความเข้าใจทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่

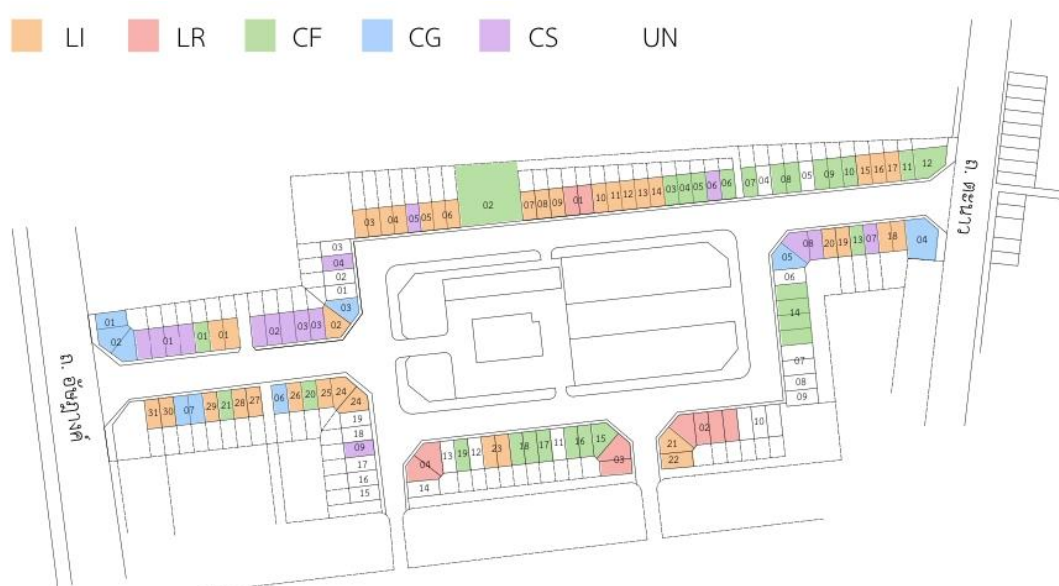
พื้นที่แพร่งภูธร

แพร่งภูธร เป็นย่านที่โดดเด่นแตกต่างจากย่านอื่น ๆ ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ เช่น ท่าพระจันทร์ ท่าช้าง ท่าเตียน และบางลำพู เป็นต้น ในขณะเดียวกันก็มีความแตกต่างจากย่านข้างเคียงเช่นแพร่งนราและแพร่งสรรพศาสตร์ เนื่องจากมีลักษณะการเรียงตัวของตึกแถวล้อมรอบพื้นที่ตรงกลางอย่างคอร์ต มีทางเท้าด้านหน้าตึกแถวทุกหลัง และมีถนนสำหรับเดินรถภายในย่าน พื้นที่ตรงกลางของของย่านเป็นที่ตั้งของอาคารสาธารณะอย่างสถานีอนามัย ซึ่งรองรับการให้บริการทางการแพทย์แก่บุคคลทั่วไปไม่เฉพาะแต่เพียงผู้ที่พำนักอยู่ในย่านนี้เท่านั้น ย่านแพร่งภูธรยังคงมีกิจกรรมการค้า การบริการ และการพักอาศัยเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน ยังผลให้เกิดความซับซ้อนในการใช้พื้นที่ต่าง ๆ ในย่านมากกว่าย่านอื่น ๆ ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ อันเป็นที่มาให้เลือกทำการศึกษาและทดลองใช้เครื่องมืออ่านการครอบครองพื้นที่ในย่านนี้

แพร่งภูธร เป็นย่านที่มีประวัติความเป็นมานับแต่ช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ และเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เมือง ประกอบไปด้วยพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ส่วนบุคคล และพื้นที่กึ่งสาธารณะมาตั้งแต่ พ.ศ. 2462 (วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ, 2543: 12) ขอบเขตของย่านด้านตะวันตกจรดถนนอัษฎางค์ ด้านทิศตะวันออกจรดถนนตะนาว

ด้านทิศเหนือจรดด้านหลังตึกแถวของแพรงนรา และด้านทิศใต้จรดตึกแถวที่หันหน้าออกสู่ถนนบำรุงเมือง ตรงกลางของพื้นที่ย่านเป็นลานภูธรและสุขุมลอนามัย สถานีกาชาดที่ 2

ลักษณะทางกายภาพภายในย่านเป็นตึกแถววางเรียงตัวขนานไปตลอดถนน มีจำนวนตึกแถวรวมทั้งสิ้น 91 หน่วย 123 คูหา หน่วยหนึ่ง ๆ กินพื้นที่น้อยที่สุดตั้งแต่หนึ่งคูหา ไปจนถึงมากที่สุด 4 คูหา โดยสามารถแบ่งตามประเภทการใช้สอยภายในอาคารได้เป็น 5 ประเภทคือ การพักอาศัยส่วนบุคคล (LI) 31 หน่วย 38 คูหา การพักอาศัยแบบให้เช่า (LR) 4 หน่วย 10 คูหา การประกอบธุรกิจค้าขายอาหาร (CF) 21 หน่วย 28 คูหา การประกอบธุรกิจค้าขายสินค้าอื่น ๆ (CG) 7 หน่วย 9 คูหา การประกอบธุรกิจให้บริการ (CS) 9 หน่วย 16 คูหา และ ไม่ทราบประเภท (UN) 19 หน่วย 22 คูหา ซึ่งเป็นประเภทที่ไม่ได้ทำการทดสอบในงานวิจัยนี้ ดังภาพที่ 1 ตึกแถวเกือบทุกคูหาในแพรงภูธรนี้ มีลักษณะการใช้พื้นที่เฉพาะในบริเวณทางเดินเท้าด้านหน้าห้องแถว อันแสดงลักษณะการต่อขยายพื้นที่จากภายในออกมายังพื้นที่ส่วนรวมด้านหน้า โดยเป็นการวางวัตถุหรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ไว้ในพื้นที่ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 1 แสดงตึกแถวที่ทำการศึกษาย่านแพรงภูธร

ภาพที่ 2 ลักษณะการใช้พื้นที่ทางเท้าหน้าตึกแถวย่านแพร่กรุงธร

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่

ในขั้นตอนการทำความเข้าใจพื้นที่ ทฤษฎีพื้นที่ส่วนบุคคล ทฤษฎีพื้นที่สาธารณะ แนวความคิดเรื่องพื้นที่ที่สาธารณะ และทฤษฎีจิตวิทยาอันเกี่ยวเนื่องกับความเป็นส่วนบุคคลและความเป็นส่วนรวม ที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษาเรื่องพื้นที่เป็นสิ่งจำเป็น เมื่อพิจารณาภาพรวมในทางกายภาพของย่านแพร่กรุงธร พบว่ามีลักษณะเป็นพื้นที่ในเขตเมือง มีการใช้งานของส่วนบุคคลซ้อนทับลงไปบนพื้นที่ส่วนรวม และมีวิธีเฉพาะในการใช้งานพื้นที่อันนำไปสู่การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่ใน 2 ด้าน คือ 1) พื้นที่ที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในเมือง และ 2) การครอบครองพื้นที่ ซึ่งจะได้อธิบายถึงโดยลำดับ

พื้นที่ที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในเมือง

พื้นที่ที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในเมืองเป็นแนวคิดที่มีการศึกษากันต่อเนื่องมานาน ด้วยเมืองมีการเปลี่ยนแปลงและมีพัฒนาการมาโดยตลอด ลักษณะทางกายภาพของเมืองมีความซับซ้อน ประกอบไปด้วยหน่วยเล็กที่สุดตั้งแต่บ้านอันเป็นอาคารที่มีประโยชน์ใช้สอยเฉพาะ ไปจนถึงหน่วยใหญ่อย่างอาคารสาธารณะและพื้นที่สาธารณะ ทั้งยังมีโครงข่ายการสัญจรหลายรูปแบบ เช่น การสัญจรทางบกด้วยรถและเท้าอย่างถนน ตรอก และซอย ทางสัญจรทางราง ด้วยรถไฟและรถไฟฟ้า และการสัญจรทางน้ำด้วยแม่น้ำและคลอง ปัจจุบันพื้นที่ในเมืองมีการสัญจรทางบกมาก จึงมีพื้นที่ส่วนบุคคล พื้นที่สาธารณะ และพื้นที่ที่สาธารณะ ที่ประกอบรวมกับถนนมากตามไปด้วย

เมื่อกล่าวถึงพื้นที่ที่สาธารณะคือมีความกำกวมในการเป็นพื้นที่สาธารณะ ย่อมแสดงว่าพื้นที่จะมีทั้งลักษณะที่เป็นสาธารณะและไม่ใช่อารณะด้วย พื้นที่ที่ไม่ใช่อารณะคือพื้นที่หน่วยที่เล็กที่สุดเช่นบ้านเปรียบได้กับพื้นที่ส่วนบุคคลของเมือง ส่วนพื้นที่สาธารณะคือพื้นที่ขนาดใหญ่หรือพื้นที่รองรับการใช้งานของบุคคลหลากหลายกลุ่ม จึงเปรียบเป็นพื้นที่สาธารณะ

ในขณะที่พื้นที่ทั้งสองประเภทดังกล่าวสามารถจำแนกได้อย่างชัดเจน เช่นว่า พื้นที่ส่วนบุคคลมีระดับความเป็นส่วนตัวมากที่สุดหรือพื้นที่สาธารณะมีระดับความเป็นส่วนตัวน้อยที่สุด โดยพื้นที่สาธารณะจะเปิดรับบุคคลทั่วไปสามารถใช้งานร่วมกันแบ่งปันกันและกันได้ (Habermas, 1962: 1; Fraser, 1990: 71) แต่พื้นที่ที่กึ่งสาธารณะกลับเป็นสิ่งที่แยกแยะได้ยาก ทั้งยังเริ่มมีมากขึ้นอย่างแพร่หลายและน่าสนใจ

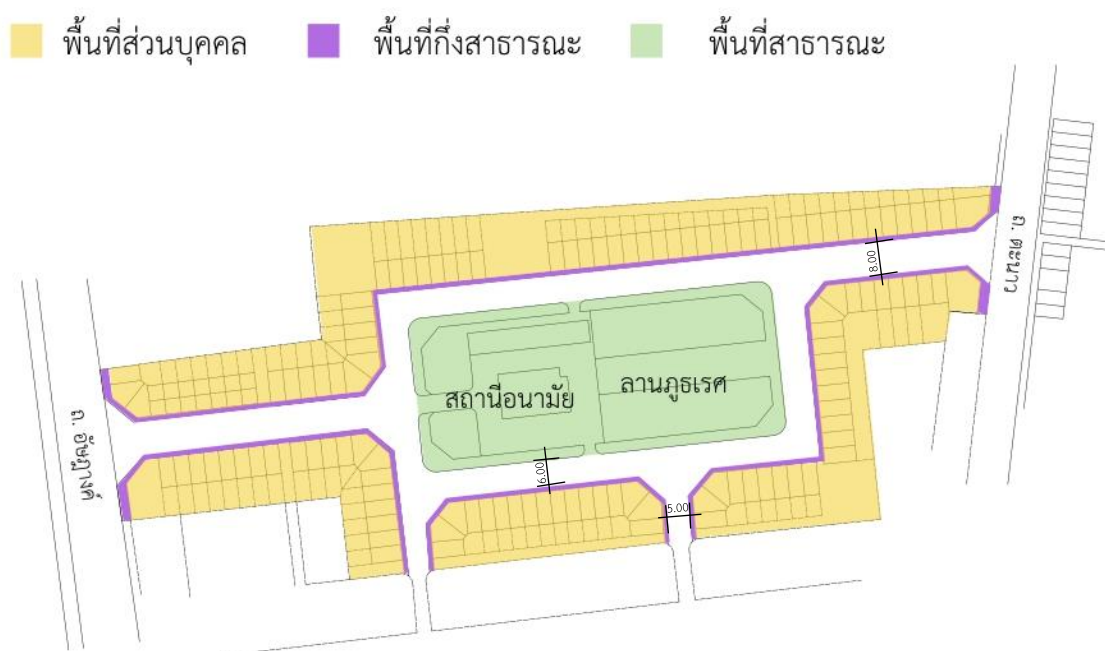
ในปี ค.ศ. 1959 เริ่มมีการกล่าวถึงแนวคิดเรื่องพื้นที่ที่กึ่งสาธารณะในมิติการเป็นพื้นที่ที่คั่นและเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่สองพื้นที่ ส่วนในมิติทางจิตวิทยา (Altman, 1976: 11-13) มีการกล่าวถึงความเป็นส่วนตัวของบุคคล ความเป็นสัดส่วนเฉพาะกลุ่มบุคคล และความเป็นส่วนรวม โดยในมุมมองความเป็นส่วนรวม (Crawford, 2008: 343-345; Madanipour, 2003: 148-149) มีการกล่าวถึงพื้นที่เช่นนี้มักเกิดขึ้นระหว่างพื้นที่ส่วนบุคคลและพื้นที่ส่วนรวม มีขอบเขตที่ไม่ชัดเจนแต่สามารถจำแนกได้จากการครอบครองพื้นที่ของบุคคลที่แตกต่างกัน

พื้นที่ที่กึ่งสาธารณะมีชื่อเรียกได้หลายอย่างแตกต่างกันตามระดับของหน่วยที่พื้นที่นี้ปรากฏอยู่ เช่น ในระดับเล็กอย่างพื้นที่หน้าหน่วยพักอาศัยภายในอาคารชุดพักอาศัยรวม ที่เรียกว่า “พื้นที่ตัวกลาง” (Intermediary space) (Hertzberger, 2005: 40) มีคุณสมบัติช่วยลดความคมชัดของขอบเขตระหว่างพื้นที่ส่วนบุคคลและพื้นที่ส่วนรวมลงได้ มักเกิดขึ้น ณ จุดที่พื้นที่ส่วนบุคคลมาบรรจบกันกับพื้นที่ส่วนรวม ซึ่งโดยทางกรรมสิทธิ์แล้วนั้นอาจเป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ยินยอมให้ผู้อื่นเข้ามาใช้พื้นที่นี้ได้ ทั้งยังเอื้อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลได้ สามารถเข้าถึงจากทั้งส่วนส่วนบุคคลและส่วนรวมได้อย่างเท่าเทียม พื้นที่ที่กึ่งสาธารณะที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมการกล่าวอ้างพื้นที่ส่วนตัวบนพื้นที่สาธารณะ ก่อให้เกิดการขยายขอบเขตความเป็นส่วนตัวไปยังพื้นที่สาธารณะและสร้างความเป็นส่วนรวมร่วมกันขึ้นมาได้

พื้นที่ที่กึ่งสาธารณะในระดับใหญ่อย่างเมือง (Crawford, 2008: 345-347) มักเกิดบนจุดตัดระหว่างความเป็นส่วนบุคคลและส่วนรวม กล่าวคือ ในขณะที่พื้นที่สาธารณะนั้นอาจมีกายภาพเป็นลานคนเมือง พลาซ่า และจัตุรัส พื้นที่ส่วนบุคคลนั้นมีกายภาพเป็นบ้านและที่พักอาศัย ส่วนพื้นที่ที่กึ่งสาธารณะกลับเป็นส่วนหนึ่งของเมืองที่ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นพื้นที่สาธารณะ มินิยามว่า “พื้นที่ในชีวิตประจำวัน” (Everyday life space) โดยจะเกิดขึ้นบนพื้นที่ที่ดูด้อยค่า เช่น ทางเดินเท้า ที่จอดรถ สนามหน้าบ้าน บนรอยต่อระหว่างความเป็นส่วนบุคคล (Private) การค้า (Commercial) และ ที่พักอาศัย (Domestic) และไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าเป็นพื้นที่อะไร แต่จะขึ้นอยู่กับการใช้งานพื้นที่ในแต่ละขณะและการตีความของผู้ใช้งานพื้นที่นั้น ทั้งยังมีวิถีของตนเองที่ผันเปลี่ยนไปตามช่วงเวลาและฤดูกาลด้วย

เมื่อพิจารณาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ในย่านแพร่่งภูธรจะพบว่ามีลักษณะดังความข้างต้น อันประกอบไปด้วย คือ พื้นที่อาคาร พื้นที่ส่วนกลาง และพื้นที่ทางสัญจร พื้นที่อาคารมีบุคคลและกลุ่มบุคคลใช้สอย จึงถือเป็นพื้นที่ส่วนบุคคล พื้นที่ส่วนกลางอันประกอบไปด้วยลานภูธรและสถานีอานามัยจัดได้ว่าเป็นพื้นที่สาธารณะ ในขณะที่พื้นที่ทางสัญจรสามารถแบ่งออกไปเป็น 2 ส่วนย่อย คือถนนและทางเดินเท้า ในส่วนของถนน

มีความกว้าง 7.00 เมตรโดยประมาณ จะพบเห็นรถที่จอดไว้เกือบตลอดสองข้างทาง และมีวัตถุหลายอย่างวางไว้ในพื้นที่ด้วย ทั้งนี้จะเว้นพื้นที่ส่วนกลางของถนนไว้สำหรับการเดินรถทางเดียวโดยประมาณ 3.00 เมตร ส่วนทางเดินเท่านั้นจะพบการใช้พื้นที่ในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งโดยทางกรรมสิทธิ์แล้วนั้น ทั้งพื้นที่ถนนและทางเดินเท้า ณ ตำแหน่งหน้าตึกแถวแต่ละห้องไม่ได้เป็นของผู้ครอบครองตึกแถวห้องนั้น แต่ถือเป็นพื้นที่ทางสัญจรของส่วนรวมที่ร่วมกันได้ จึงเปรียบได้กับพื้นที่กึ่งสาธารณะ และกำหนดเป็นพื้นที่ที่ทำการศึกษา ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ผังแสดงความหมายพื้นที่กึ่งสาธารณะในย่านแพร่งภูธร

ตามแนวคิดข้างต้นจะสามารถระบุได้แต่เพียงว่าเป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้จำแนกชัดได้ว่าเป็นพื้นที่อะไรและกำลังสื่อความว่าอย่างไร จึงใช้แนวคิดเรื่องการครอบครองพื้นที่มาช่วยสร้างเครื่องมือในการศึกษาด้วย เพราะทั้งตัวบุคคลและสิ่งของต่าง ๆ ที่ถูกจัดวางในพื้นที่นั้น จะช่วยระบุความหมายของพื้นที่ที่ซับซ้อนเช่นนี้ได้ (Waterson, 1997: 167)

การครอบครองพื้นที่

การครอบครองพื้นที่เป็นแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ (Space) ที่มีในศาสตร์หลายด้าน เช่นในทางภูมิศาสตร์ มานุษยวิทยา และสังคมวิทยา โดยเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนและพื้นที่ บางศาสตร์ให้ความสนใจในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับความเป็นส่วนบุคคล-ส่วนรวม บางศาสตร์ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับเพศของบุคคล ในขณะที่บางศาสตร์ศึกษาถึงซึ่งถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับสถานะทางสังคมของบุคคลที่ครอบครองพื้นที่นั้น ๆ ด้วย

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แม้พื้นที่จะมีลักษณะทางกายภาพเป็นสิ่งที่วัดได้และจับต้องได้ แต่ในขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติและคุณลักษณะที่จับต้องไม่ได้ด้วยเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่าในภาพรวมแล้ว ทุกศาสตร์มีความเห็นว่าพื้นที่เป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำความเข้าใจแยกเป็นส่วน ๆ เช่นเป็นแต่เพียงรูปทรงเรขาคณิตที่มีขนาดกว้าง-ยาว-สูง แต่เป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจในองค์รวม เพราะเป็นการผลิตซ้ำจากการใช้งาน (Use) ในชีวิตประจำวันที่เปลี่ยนแปลงไปได้เสมอ (Rendell, 2003: 102)

การศึกษาในหลายด้านเกี่ยวกับพื้นที่ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น โดยมากจะเป็นการศึกษาพื้นที่ภายใต้กรอบแนวคิดการครอบครองโดยบุคคล มีบุคคลเป็นผู้ใช้งานและครอบครองพื้นที่นั้น ๆ อยู่ แต่หากไม่มีบุคคลกำลังกระทำการครอบครองพื้นที่ที่จะทำการศึกษาอยู่ จะสามารถแยกแยะพื้นที่ได้อย่างไร หรือหากมีแต่เพียงสิ่งของหรือวัตถุต่าง ๆ วางอยู่ในพื้นที่ที่ทำการศึกษา จะยังสามารถจำแนกได้หรือไม่

คำถามดังกล่าวจึงเป็นที่มาของสมมติฐานที่เชื่อว่าวัตถุหรือสิ่งของต่าง ๆ สามารถใช้จำแนกพื้นที่ได้ โดยมีแนวคิดที่ช่วยสนับสนุนในเรื่องการอ้างสิทธิเพื่อแสดงตัวตนของบุคคล (Altman, 1976: 22-24) ที่ว่า เพราะบุคคลมีตัวตน ในความมีตัวตนของแต่ละบุคคลย่อมต้องการพื้นที่ทั้งในทางกายภาพและจินตภาพ พื้นที่ทางกายภาพที่บุคคลครอบครองคือขนาดสัดส่วนของพื้นที่ (Dimension) ขอบเขตของพื้นที่ (Boundary) และใช้อ้างสิทธิเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของ (Territorial Claim) อันเป็นพฤติกรรมโดยธรรมชาติของมนุษย์ เพื่อควบคุมให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย ที่เป็นไปเพื่อการสร้างสภาวะความเป็นส่วนตัวในระดับที่ต่างกันตามความเหมาะสม

การครอบครองพื้นที่ที่เห็นได้ชัดและสามารถเข้าใจได้ง่าย คือการกล่าวอ้างสิทธิเหนือพื้นที่นั้น ๆ มีวิธีหลัก อยู่ 4 ประการ (วิลลิสท์ หรือ ยางกูร และคณะ, 2556: 152) คือ 1) การออกแบบพื้นที่ให้ป้องกันการลวงล้ำ 2) การแสดงเอกลักษณ์ส่วนบุคคล 3) การทำเครื่องหมาย 4) การติดป้าย ดังนั้นแล้วไม่เพียงแต่บุคคลจะเป็นผู้จำแนกพื้นที่ สิ่งของหรือวัตถุต่าง ๆ ก็ใช้จำแนกพื้นที่ได้เช่นกัน

เครื่องมือวิเคราะห์การครอบครองพื้นที่ด้วยวัตถุ

การสำรวจพื้นที่พบลักษณะการครอบครองพื้นที่แตกต่างกันตามช่วงเวลา ดังนั้น เพื่อให้เห็นลักษณะการครอบครองพื้นที่ได้ครอบคลุม งานวิจัยนี้จึงเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเวลาที่อาคารประเภทประกอบธุรกิจเปิดทำการ ในวันจันทร์ถึงวันเสาร์ เวลาประมาณ 10.00 – 16.00 น. และช่วงเวลาที่ร้านส่วนใหญ่ในย่านปิดทำการ คือ วันอาทิตย์ในช่วงเวลาเดียวกัน

วัตถุที่ใช้ครอบครองพื้นที่กรณีศึกษามีขนาดสัดส่วนใน 3 มิติประกอบกัน คือ กว้าง ยาว และสูง เมื่อวางวัตถุที่ใช้แสดงการครอบครองพื้นที่ลงบนพื้นที่กึ่งสาธารณะหน้าตึกแถวแต่ละห้องจึงเกิดความสัมพันธ์กับขนาดสัดส่วนของพื้นที่ด้านหน้าอาคารด้วย ยังผลให้เกิดการสร้างเครื่องมือ ตารางสัดส่วนสี (Color Pixel Tool) ในการอ่านการครอบครองพื้นที่ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการที่ 1 ตารางสัดส่วนสีของพื้นที่ที่สัมพันธ์กับสัดส่วนของพื้นที่หน้าอาคาร และประการที่ 2 การกำหนดสีของสิ่งที่ใช้ในการครอบครองพื้นที่ลงในตารางสัดส่วน ซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนและซับซ้อนน้อยที่สุดในการศึกษา โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือ ดังนี้

1) ตารางสัดส่วนของพื้นที่ที่สัมพันธ์กับสัดส่วนของอาคาร

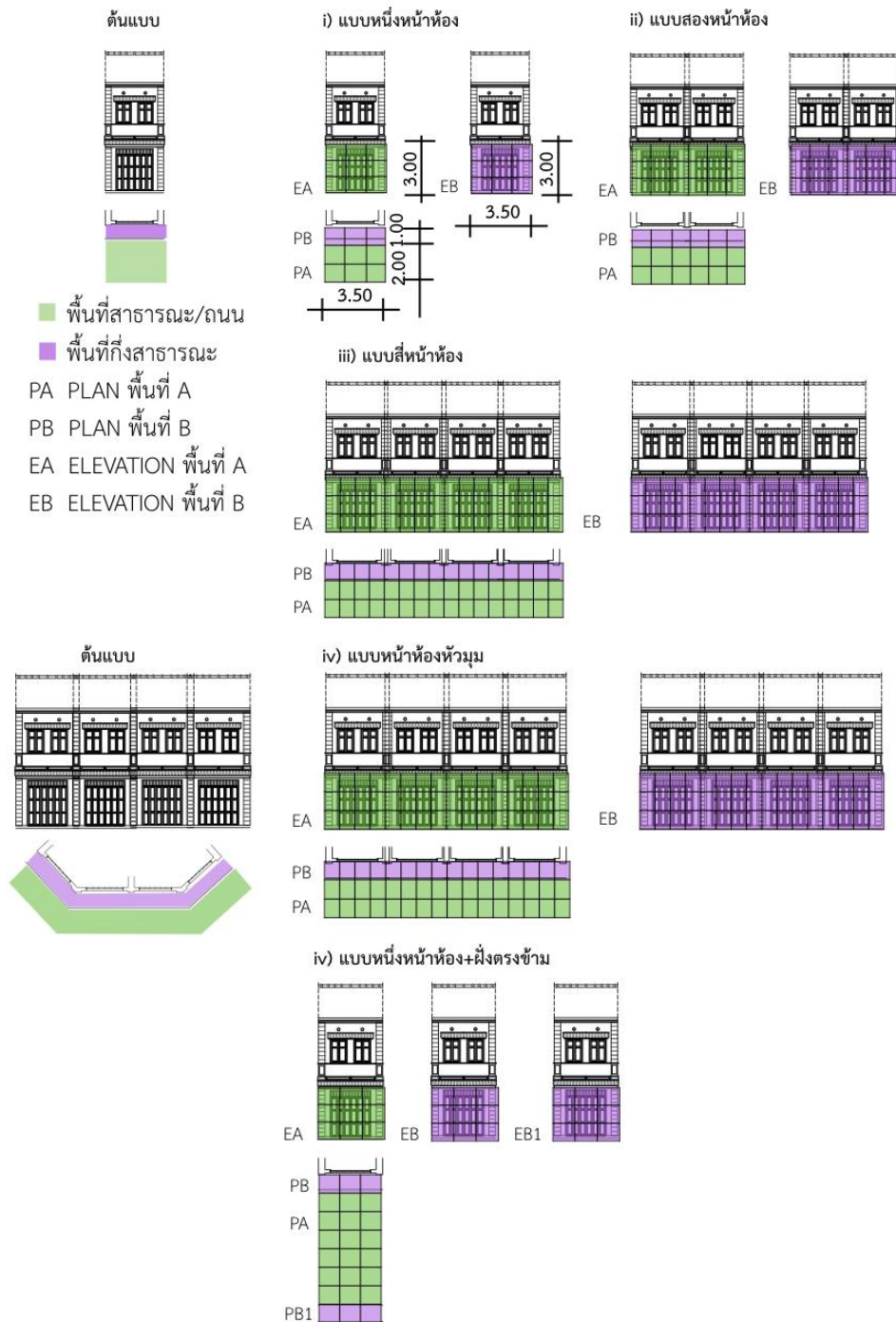
ตารางสัดส่วนของพื้นที่นี้ สัมพันธ์กับสัดส่วนพื้นที่ทางราบ (ผัง) ทางตั้ง (รูปด้าน) ของตึกแถว ที่แต่ละห้องมีหน้ากว้างโดยเฉลี่ยห้องละประมาณ 3.50 เมตร และมีความสูงในระดับชั้นล่างนับแต่พื้นถึงชายคาชั้นสามอยู่ที่ประมาณ 3.00 เมตร แบ่งการอ่านพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ ผังพื้นและรูปด้าน ผังพื้นใช้สำหรับการอ่านพื้นที่ในทางราบ ส่วนรูปด้านใช้สำหรับการอ่านพื้นที่ในทางตั้ง ในส่วนของรูปด้านนี้ยังได้แบ่งการอ่านพื้นที่ออกเป็น 3 ชั้น คือ ก) ถนนบริเวณที่ใช้จอดรถยนต์หน้าอาคาร (A) มีสัดส่วนของพื้นที่ใน 3 มิติ (กว้างXลึกXสูง) เป็น $3.50 \times 2.00 \times 3.00$ เมตร ข) ทางเดินเท้าหน้าอาคาร (B) มีสัดส่วนของพื้นที่ใน 3 มิติ (กว้างXลึกXสูง) เป็น $3.50 \times 1.00 \times 3.00$ เมตร และ ค) ทางเดินเท้าฝั่งตรงข้ามอาคาร (B1) มีสัดส่วนของพื้นที่ใน 3 มิติ (กว้างXลึกXสูง) เป็น $3.50 \times 1.00 \times 3.00$ ดังภาพที่ 4

ลักษณะพื้นที่แบ่งตามจำนวนห้องที่ใช้ประกอบกิจการหรือพักอาศัย ที่แยกประเภทได้จากการสำรวจและสังเกตกิจกรรมที่เกิดขึ้นในตึกแถวแต่ละคูหาในย่านแพรงภูธร มีจำนวนทั้งสิ้น 101 คูหา จาก 123 คูหา (อีก 22 คูหา ไม่สามารถแบ่งประเภทการใช้สอยได้ จึงไม่ได้ทำการศึกษา) ทั้งนี้สามารถแบ่งลักษณะพื้นที่ออกได้เป็น 5 รูปแบบ คือ i) แบบ 1 หน้าห้อง ii) แบบ 2 หน้าห้อง iii) แบบ 4 หน้าห้อง iv) แบบหน้าห้องหัวมุม และ v) แบบ 1 หน้าห้อง ที่มีการใช้พื้นที่ไปจนถึงทางเท้าอีกฟากฝั่งถนนด้วย โดยถอดทุกแบบออกมาเป็นรูปด้านหน้าตรง

2) การกำหนดสีของสิ่งที่ใช้ในการครอบครองพื้นที่ลงในตารางสัดส่วน

การกำหนดสีสิ่งที่ใช้ครอบครองพื้นที่ลงในช่องตารางสัดส่วนของพื้นที่นั้น แบ่งตามประเภทของวัตถุที่ใช้ครอบครองพื้นที่ โดยกำหนดสีลงไปในช่องตารางสัดส่วนพื้นที่ที่แบ่งช่องตามมิติทางกว้างออกเป็น 3 ช่องละประมาณ 1.17 เมตร และแบ่งช่องตามมิติทางลึกและสูงออกเป็นช่องละประมาณ 1.00 เมตร ดังภาพที่ 4

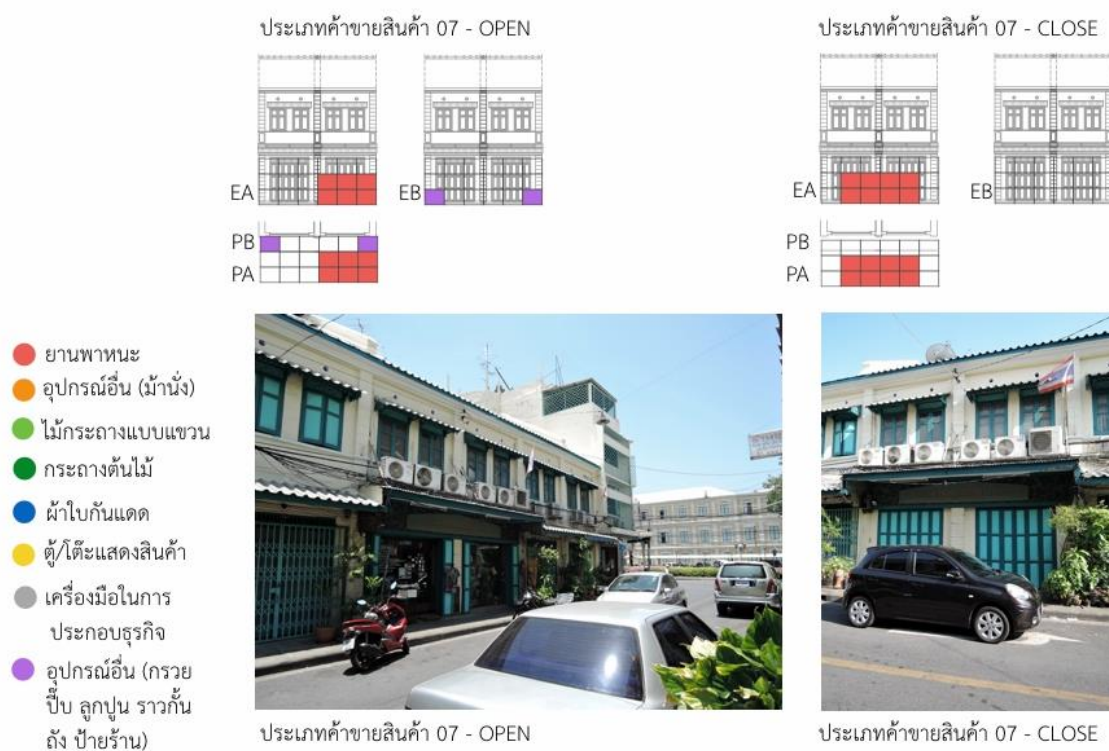
เครื่องมือตารางสัดส่วนนี้ ใช้วิธีการอ่านค่าแยกเป็นชั้น (Layer) ในทางราบมี 1 ชั้น 2 พื้นที่ คือ พื้นที่ถนน (PA) และ พื้นที่ทางเท้า (PB) ส่วนในทางตั้งมี 3 ชั้น 3 พื้นที่ คือ พื้นที่ถนน (EA) พื้นที่ทางเท้าด้านหน้าตึกแถว (EB) และพื้นที่ทางเท้าฟากตรงกันข้ามกับหน้าตึกแถว (EB1)

ภาพที่ 4 วิธีการแบ่งพื้นที่ด้วยตารางสำหรับสร้างเครื่องมืออ่านการครอบครองพื้นที่ด้วยวัตถุ

ผลการวิจัย

ผลวิจัยพบว่าพื้นที่หน้าตึกแถวในย่านแพรงภูธรปรากฏการครอบครองพื้นที่ด้วยวิธีหลัก 2 ประการ วิธีแรกคือการใช้วัตถุเป็นตัวครอบครองพื้นที่ (Occupying Object หรือ ตัวย่อ O) ส่วนวิธีหลังคือการใช้วัตถุเป็นเครื่องหมายในการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่นั้น ๆ (Marking Object หรือ ตัวย่อ M) ซึ่งอาจปรากฏมีทั้งสองวิธีผสมกัน (OM) หรือเพียงวิธีใดวิธีหนึ่งในแต่ละส่วนของพื้นที่ที่ทำการศึกษาก็ได้ ในช่วงเวลาที่ต่างกันคือช่วงเวลาเปิดทำการ และปิดทำการ มีการใช้วิธีในการครอบครองพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังภาพที่ 5

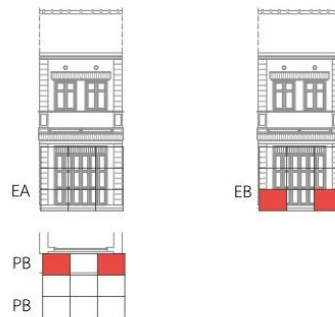

ภาพที่ 5 ตัวอย่างการใช้เครื่องมือตารางสัดส่วนสี่เหลี่ยมการครอบครองพื้นที่ด้วยวัตถุในช่วงเวลาเปิดทำการ (ซ้าย) และปิดทำการ (ขวา)

การใช้วัตถุเป็นตัวครอบครองพื้นที่

การใช้วัตถุเป็นตัวครอบครองพื้นที่ในพื้นที่หน้าตึกแถวย่านแพรงภูธรนั้น เป็นการใช้อย่างวัตถุที่มีขนาดเล็กและวัตถุที่มีขนาดใหญ่วางอยู่บนพื้นที่ โดยตัววัตถุเองนั้นกินพื้นที่บางส่วนหรือทั้งหมดของพื้นที่หน้าตึกแถว วัตถุที่มีขนาดเล็กนั้นเป็นได้ตั้งแต่กระถางต้นไม้ ราวตากผ้า เก้าอี้พับก๊อ กังขะ และโถงน้ำ สำหรับพื้นที่หน้าตึกแถวประเภทการพักอาศัย ส่วนในพื้นที่หน้าตึกแถวประเภทการประกอบธุรกิจนั้นจะใช้เป็นตู้แสดงสินค้าและอุปกรณ์ประกอบธุรกิจ เช่น หม้อต้มก๋วยเตี๋ยว รถเข็นขายอาหาร ตู้ใส่ตัวอย่างเครื่องชุป หรือเก้าอี้รับประทานอาหารสำหรับลูกค้า เป็นต้น ใช้ครอบครองพื้นที่ในบริเวณ พื้นที่ทางเท้า (B) และพื้นที่ทางเท้า (B1) ดังภาพที่ 6 และภาพที่ 7 ตามลำดับ

ประเภทพักอาศัยส่วนบุคคล 28

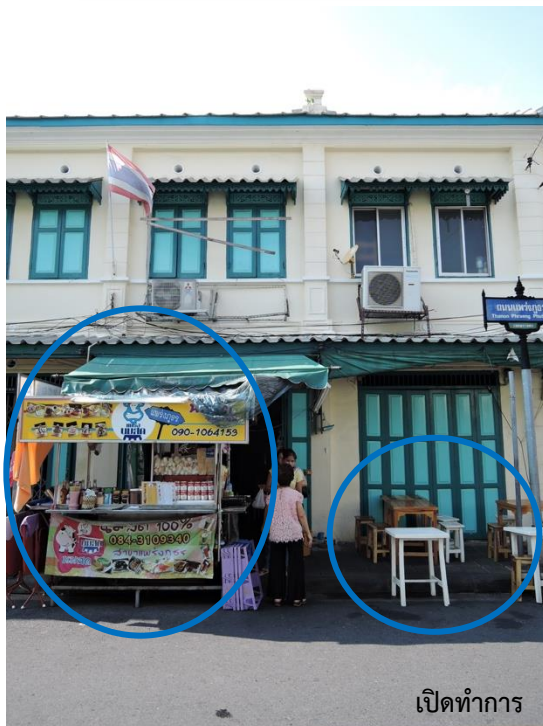
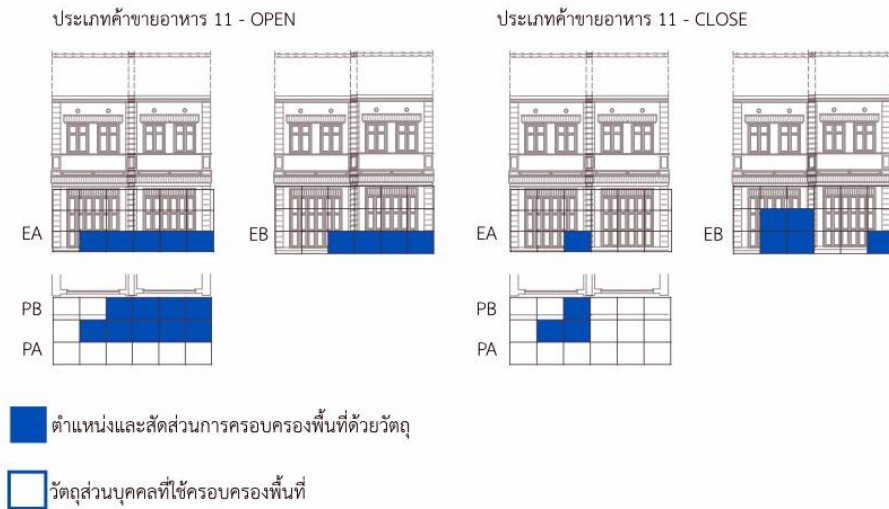

ตำแหน่งและสัดส่วนการครอบครองพื้นที่ด้วยวัตถุ

วัตถุส่วนบุคคลที่ใช้ครอบครองพื้นที่

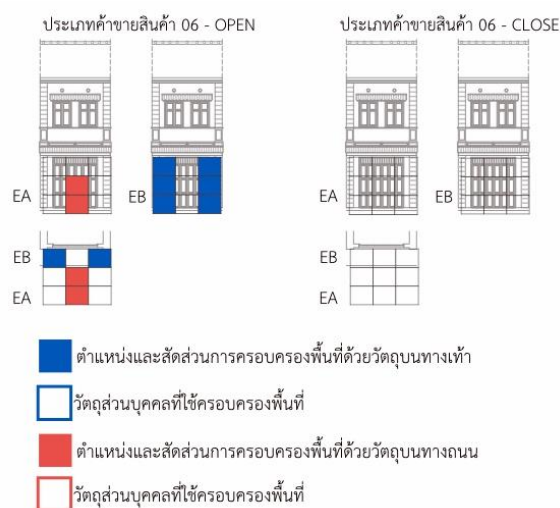
ภาพที่ 6 ตัวอย่างการครอบครองพื้นที่ทางเดินเข้าด้วยวัตถุส่วนบุคคล (กระถางต้นไม้) หน้าตึกแถวเพื่อการพักอาศัยส่วนบุคคล ด้วยเครื่องมือตารางสัดส่วนสี

ภาพที่ 7 ตัวอย่างการครอบครองพื้นที่ทางเดินเท้าด้วยวัตถุเพื่อการค้า (รถเข็นขายอาหารและโต๊ะ-เก้าอี้) หน้าตึกแถวเพื่อการค้าขายอาหาร ด้วยเครื่องมือตารางสัดส่วนสี ในช่วงเวลาเปิดทำการ (ซ้าย) และปิดทำการ (ขวา)

จะเห็นได้ว่าการครอบครองพื้นที่ด้วยวัตถุบริเวณทางเท้าหน้าอาคารนั้นมักใช้ประเภทของวัตถุที่สอดคล้องกับประเภทการใช้งานในอาคารด้วย เช่น การใช้วัตถุประเภทส่วนบุคคลครอบครองพื้นที่ทางเท้าหน้าตึกแถวห้องที่เป็นพื้นที่พักอาศัยส่วนบุคคล และการใช้วัตถุประเภทเพื่อการพาณิชย์ครอบครองพื้นที่ทางเท้าหน้าตึกแถวห้องที่ประกอบธุรกิจซึ่งแตกต่างกันไปตามประเภทของธุรกิจ

การครอบครองพื้นที่ด้วยวัตถุในบริเวณพื้นที่ถนน (A) นั้น ส่วนใหญ่ใช้วัตถุประเภทยานพาหนะ คือ รถยนต์ จักรยานยนต์ และจักรยาน ซึ่งเป็นวัตถุที่เคลื่อนที่ได้ ส่วนน้อยในบางกรณีที่ใช้วัตถุที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น กระถางต้นไม้ เป็นตัวครอบครองพื้นที่ ดังภาพที่ 8 ซึ่งวัตถุที่เคลื่อนที่ได้นี้เอง เป็นสิ่งทำให้ในบางเวลาไม่ปรากฏการครอบครองพื้นที่หน้าตึกแถว เนื่องจากวัตถุนั้น ๆ ถูกเคลื่อนย้ายออกไปจากพื้นที่

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการครอบครองพื้นที่ทางเดินเท้าและถนนด้วยวัตถุเพื่อการค้า (แผงสินค้าและรถจักรยานยนต์) หน้าตึกแถวที่ประกอบธุรกิจการค้าขายอาหาร ในช่วงเวลาเปิดทำการ (ซ้าย) และปิดทำการ (ขวา) ด้วยเครื่องหมายตารางสัดส่วนสี

โดยมากแล้ว พื้นที่ถนน (A) สามารถเกิดการครอบครองพื้นที่โดยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือทั้งสองวิธีควบคู่กันไปได้ แต่ในส่วนของพื้นที่ทางเท้า (B) และ พื้นที่ทางเท้า (B1) นั้น เกือบทั้งหมดใช้วัตถุเป็นตัวยึดครองพื้นที่ มีเพียงบางกรณีที่ใช้ทั้งสองวิธีควบคู่กัน โดยจะสามารถสรุปผลวิธีการครอบครองพื้นที่หน้าตึกแถวย่านแพร่พันธุ์ในช่วงเวลาที่ต่างกันได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลสรุปวิธีการครอบครองพื้นที่หน้าตึกแถวย่านแพร่งภูธรในช่วงเวลาที่ต่างกัน

ประเภทการใช้สอยพื้นที่ภายในอาคาร	เปิดทำการ					ปิดทำการ				
	พื้นที่	วิธีการครอบครอง (จำนวนที่พบ)				พื้นที่	วิธีการครอบครอง (จำนวนที่พบ)			
		O	M	OM	U		O	M	OM	U
พักอาศัยแบบส่วนบุคคล	A	12	9	4	6	A				
	B	26			5	B				
	B1					B1				
พักอาศัยแบบให้เช่า	A	2		1		A				
	B	4				B				
	B1					B1				
ค้าขายอาหาร	A	11	9	1		A	12	7	2	
	B	21				B	18			3
	B1	2		1	18	B1	1			20
ค้าขายสินค้าอื่น ๆ	A	3	2		2	A	4			3
	B	6			1	B	3			4
	B1				7	B1				7
การบริการ	A	4		2	2	A	7			1
	B	5		1	2	B	4		1	3
	B1				8	B1				8

M – Marking Object O – Occupying Object

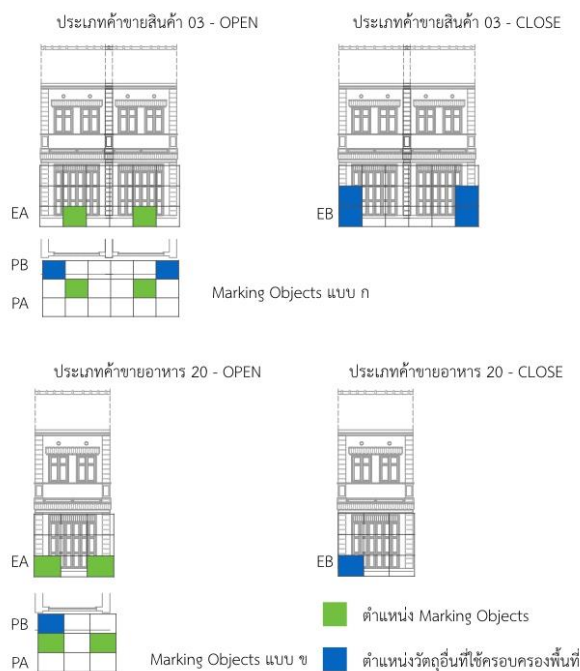
OM - วิธีผสม U – ไม่แสดงการครอบครอง

การกล่าวอ้างสิทธิในการครอบครองพื้นที่

นอกเหนือไปจากการใช้วัตถุครอบครองพื้นที่หน้าตึกแถวย่านแพร่งภูธรแล้ว มีอีกวิธีหนึ่งที่ปรากฏมากในพื้นที่ย่านนี้ คือการกล่าวอ้างสิทธิในการครอบครองพื้นที่โดยใช้วัตถุทำเครื่องหมาย (Marking Behavior) อันเป็นการจ้องเพื่อบอกให้ผู้อื่นทราบว่าพื้นที่นี้มีเจ้าของ

ในพื้นที่ย่านแพร่งภูธรนี้ พบว่ามักใช้สิ่งของที่ไมถาวร มีขนาดเล็ก และน้ำหนักเบา สามารถเคลื่อนย้ายไปไว้ที่อื่นได้ จำพวกโครงเก้าอี้ ยางรถยนต์ รวากันโลหะ หรือกรวยจราจร เป็นต้น มาวางลงในพื้นที่ในตำแหน่งริมหรือกลางพื้นที่ เพื่อใช้จ้องพื้นที่ไว้และแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ถนนหน้าห้องตึกแถวที่ตนครอบครอง วิธีการเช่นนี้ปรากฏบนพื้นที่ส่วนถนนหน้าตึกแถวของทั้งประเภทที่พักอาศัยและประเภทประกอบธุรกิจ มากกว่าบนพื้นที่ทางเท้า เพราะมีระดับความเป็นสาธารณะของพื้นที่มากกว่า

การศึกษาพบรูปแบบการกล่าวอ้างสิทธิในการครอบครองพื้นที่บนพื้นที่ถนน (A) 4 รูปแบบด้วยกัน คือ ก) การวางวัตถุตรงกลางของพื้นที่ ข) การวางวัตถุตรงขอบทางซ้ายและขวาของพื้นที่ ค) การวางวัตถุตรงมุมของพื้นที่ และ ง) การวางวัตถุแบบผสม ซึ่งการวางวัตถุแบบผสมนี้จะเป็นการวางวัตถุไว้ทั้งตรงขอบและตรงกลางของพื้นที่ที่ควบคู่กัน ดังภาพที่ 9 และภาพที่ 10

ภาพที่ 9 ตัวอย่างรูปแบบการครอบครองพื้นที่หน้าตึกแถวแพ่งภูธรบริเวณด้วยการกล่าวอ้างสิทธิ
แบบ ก 1 และ แบบ ข

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

บทความนี้มุ่งหมายทำความเข้าใจพื้นที่กึ่งสาธารณะของพื้นที่เมืองในเขตกรุงเทพมหานคร ด้วยชุดทฤษฎีและการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการอ่านการครอบครองพื้นที่ โดยทดลองเครื่องมือกับพื้นที่กรณีศึกษาที่พื้นที่หน้าตึกแถวย่านแพร่พันธุ์

การจำแนกพื้นที่ในเขตเมืองว่าพื้นที่ใดเป็นพื้นที่สาธารณะ พื้นที่กึ่งสาธารณะ และพื้นที่ส่วนบุคคลนั้นสามารถใช้ทฤษฎีเรื่อง Everyday Life Space ที่กล่าวไว้โดยมาร์กัวร์เรต ครอว์ฟอร์ด (Crawford, 2008: 347) มาช่วยจำแนกและทำความเข้าใจได้ แต่ชุดทฤษฎีจะยังไม่สามารถจำแนกความเป็นส่วนบุคคลหรือส่วนรวมบนพื้นที่กึ่งสาธารณะได้

ความแตกต่างบางประการที่น่าสนใจ คือ ลักษณะเช่นนี้ในพื้นที่นาร่องที่เกิดขึ้น ณ ตำแหน่งด้านหน้าของหน่วยพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารแต่ละหน่วย โดยอาจกลายเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลหรือพื้นที่ค้าขายก็ได้ ซึ่งตามทฤษฎีพื้นที่กึ่งสาธารณะนั้น มักเกิดขึ้นบนถนนหรือพื้นที่สาธารณะในลักษณะของร้านแผงลอย

เครื่องมืออ่านการครอบครองพื้นที่ที่สร้างขึ้นตามทฤษฎีการครอบครองพื้นที่ด้วยวัตถุนั้น สามารถช่วยจำแนกความเป็นส่วนบุคคลบนพื้นที่กึ่งสาธารณะที่ทำการศึกษได้ โดยในพื้นที่กรณีศึกษาปรากฏการใช้วิธีครอบครองด้วยวัตถุตามอย่างทฤษฎีการอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของ (Altman, 1976: 22 - 24) สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องกลไกการครอบครองอาณาเขตด้วยการแสดงเอกลักษณ์ส่วนบุคคล (วิลลิสท์ ทรายงกูร และคณะ, 2556: 153) โดยวัตถุนั้น ๆ ที่ใช้ครอบครองพื้นที่ มีขนาดและต้องการพื้นที่ของตัวเอง โดยวัตถุที่มีความเป็น

ส่วนตัวมากช่วยแสดงระดับความเป็นส่วนตัวที่มากขึ้นของพื้นที่กึ่งสาธารณะด้วย ซึ่งเป็นไปตามความต้องการในการใช้พื้นที่ของบุคคลที่ต่างกัน

ถึงแม้ว่าวัตถุเหล่านั้นจะเป็นชุดหรือประเภทเดียวกัน แต่จะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดที่สามารถช่วยให้แยกพื้นที่คนละหน่วยออกจากกันได้ ซึ่งพื้นที่กรณีศึกษาในงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่ามีการใช้วิธีการกล่าวอ้างสิทธิในพื้นที่ด้วยวัตถุ โดยการวางวัตถุที่ใช้เป็นเครื่องหมายการจองลงบนพื้นที่ที่ต้องการครอบครอง การอ้างสิทธิเหนือพื้นที่นี้จะเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีระดับความเป็นสาธารณะมากกว่าอย่างพื้นที่ถนนมากกว่าพื้นที่ทางเท้า

ทฤษฎีพื้นที่ส่วนบุคคล ทฤษฎีพื้นที่สาธารณะ และทฤษฎีพื้นที่กึ่งสาธารณะ ที่นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในงานวิจัยและใช้สร้างเครื่องมืออ่านการครอบครองพื้นที่ด้วยวัตถุในงานวิจัยนี้ สามารถใช้จำแนกระดับความเป็นส่วนตัวบนพื้นที่กึ่งสาธารณะของเมืองอย่างกรุงเทพมหานครได้ ซึ่งการครอบครองพื้นที่ด้วยวัตถุยังสะท้อนให้เห็นการครอบครองพื้นที่โดยบุคคลโดยไม่จำเป็นต้องมีตัวบุคคลอยู่ในพื้นที่ได้ด้วย

เครื่องมือ Color Pixel Tool ที่สร้างขึ้นในงานวิจัยนี้ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจการครอบครองพื้นที่กึ่งสาธารณะและพื้นที่อื่น ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ. (2543). “การศึกษาเพื่อจัดทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านสามแพร่ง”. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมลสิทธิ์ ทรายากร, บุษกร เสธวรวิจิตร และศิวิพร กลิ่นมาลัย. (2556). **จิตวิทยาสภาพแวดล้อม: มूलฐานการ
สร้างสรรค์และการจัดการสภาพแวดล้อมน่าอยู่อาศัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จี. บี. พี. เซ็นเตอร์.

ภาษาต่างประเทศ

- Altman, Irwin. (1976). “Privacy: A Conceptual Analysis.” **Environment and Behavior** 8, 1
(March): 7 - 30.
- Ardener, Shirley. (2003). “The Partition of Space” in **Gender Space Architecture: An
Interdisciplinary Introduction**. Edited by Rendell, Jane. Penner, Barbara. and
Borden, Iain. New York: Taylor & Francis e-Library: 112-117.
- Crawford, Margaret. (2008). “Blurring the Boundaries: Public Spaces and Private Life” in
Everyday Urbanism: Expanded Edition, 342-351. New York: Monacelli.
- Fraser, Nancy. (1990). **Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of
Actually Existing Democracy**. Social Text, 25/26: 56-80.
- Habermas, Jürgen. (1962). **The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry
into a Category of Bourgeois Society**. Translated by Burger, Thomas. and Frederick,
Lawrence. Cambridge: MIT Press.
- Hertzberger, Herman. (2005). **Lessons for Students in Architecture**. Rotterdam: 010 Publisher.
- Madanipour, A.li (2003). **Public and Private Spaces of The City**. New York: Routledge.
- Rendell, Jane. (2003). “Introduction: Gender, Space” in **Gender Space Architecture: An
Interdisciplinary Introduction**. Edited by Rendell, Jane. Penner, Barbara. and
Borden, Iain. New York: Taylor & Francis e-Library: 101-111.
- Waterson, Roxana. **The Living House: an anthropology of architecture in South-East Asia**.
Singapore: Tuttle.